

Πώς οργανωνόμαστε;

Διδακτική πρόταση 7: Οργάνωση των ομάδων κατά την Παλαιολιθική Εποχή

Ερώτημα-κλειδί

- Πόσο μεγάλες είναι οι ομάδες των ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής; Ποιοι παίρνουν τις αποφάσεις;

Σύνδεση με το προηγούμενο μάθημα

Στα προηγούμενα μαθήματα τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να μελετήσουν διάφορες πτυχές της ζωής των ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής (μετακίνηση και εγκατάσταση, καθημερινή ζωή και ιδέες και πεποιθήσεις). Στο σημερινό μάθημα θα έχουν την ευκαιρία να εξερευνήσουν την οργάνωση των ανθρώπων σε ομάδες και πιο συγκεκριμένα το μέγεθος αυτών των ομάδων και τους τρόπους λήψης αποφάσεων.

Μαθησιακοί στόχοι

Οι μαθητές και μαθήτριες να:

- διατυπώνουν υποθέσεις σχετικά με το μέγεθος των ομάδων της Παλαιολιθικής Εποχής (γνώση περιεχομένου)·
- διατυπώνουν υποθέσεις σχετικά με τον τρόπο λήψης αποφάσεων στις ομάδες ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής (γνώση περιεχομένου)·
- καταλήγουν σε υποθέσεις χρησιμοποιώντας τεκμήρια που προκύπτουν από τη μελέτη πολιτισμών της σημερινής εποχής που ζουν όπως οι άνθρωποι της Παλαιολιθικής Εποχής (δεξιότητες)·
- επιχειρηματολογούν για να υποστηρίξουν τις υποθέσεις τους (δεξιότητες)·
- αναστοχάζονται για τη δυνατότητα διατύπωσης υποθέσεων για το παρελθόν σε περιπτώσεις που υπάρχει έλλειψη υλικών τεκμηρίων (επιστημολογικές έννοιες).

Διδακτικό και μαθησιακό υλικό

- Καρτέλες για κάθε παιδί με το λεξιλόγιο διαβαθμισμένης βεβαιότητας: αποκλείεται, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι..., ίσως, μάλλον, πιθανόν, πιθανότατα, όλες οι ενδείξεις δείχνουν ότι..., σίγουρα, σύμφωνα με....
- Διαδραστικός πίνακας· ή Η.Υ. και προβολέας για την παρουσίαση σε PowerPoint (εικόνα ομάδας ανθρώπων της Παλαιολιθικής εποχής).
- Χρωματιστό μολύβι (ή highlighter) για κάθε παιδί.
- Σχολικό βιβλίο *Ο Άνθρωπος και η Ιστορία του. Από το λίθο στον πηλό*, Τάξη Γ', Μέρος Α', Εκδόσεις ΥΑΠ, ΥΠΠ Κύπρου (σ. 17).
- Φύλλο Εργασίας «Οι Χάτζα»⁵⁹ (σ. 56).

⁵⁹ Το κείμενο βασίζεται στο Marlowe, F. (2002). Why the Hadza are Still Hunter-Gatherers. Στο Kent S. (επιμ.). *In Ethnicity, Hunter-Gatherers, and the "Other": Association or Assimilation in Africa*, Washington D.C.: Smithsonian Institution Press, σ. 247- 275· και στο Marlowe, F. (2004). Dictators and Ultimatums in an Egalitarian Society of Hunter-Gatherers: The Hadza of Tanzania. Στο J. Henrich, R. Boyd, S. Bowles, C. Camerer, E. Fehr και H. Gintis (επιμ.). *Foundations of Human Sociality Economic Experiments and Ethnographic Evidence from Fifteen Small-*

- Κάρτες Εργασίας Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο από την Παλαιολιθική Εποχή μέχρι σήμερα;
- Φάκελος Επιτευγμάτων.

Δραστηριότητα προσανατολισμού

Τα παιδιά παρατηρούν την αναπαράσταση ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής που βρίσκεται στο σχολικό τους βιβλίο *Ο Άνθρωπος και η Ιστορία του. Από το λίθο στον πηλό* (σ. 17) και συζητούν το ερώτημα: «Από πόσους περίπου ανθρώπους αποτελούνταν οι ομάδες που ζούσαν στην Παλαιολιθική Εποχή;». Τα παιδιά γράφουν την απάντησή τους στις ατομικές τους καρτέλες και την παρουσιάζουν στην ολομέλεια.

Είναι πολύ πιθανό να έχουμε ένα μεγάλο εύρος απαντήσεων, ανάλογα με το πώς τα παιδιά αντιλαμβάνονται την συγκεκριμένη εποχή (μέσα και από τα μαθήματα που προηγήθηκαν), αλλά και από τον τρόπο που θα ερμηνεύσουν την εικόνα που προβάλλουμε. Είναι, επίσης, πιθανό να έχουμε απαντήσεις, οι οποίες προκύπτουν από τη μεταφορά των γνώσεων που έχουν τα παιδιά για το σημερινό κόσμο στο παρελθόν. Με βάση τα πιο πάνω, οι απαντήσεις των παιδιών σχετικά με το μέγεθος των παλαιολιθικών ομάδων, μπορεί να κυμαίνονται από δέκα ή και λιγότερα άτομα (μια οικογένεια) μέχρι και χιλιάδες ή εκατομμύρια.

Στη συνέχεια, τα παιδιά σκέφτονται πιθανά *τεκμήρια* τα οποία θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τις απαντήσεις τους. Κάποια παιδιά πιθανόν να απαντήσουν ότι δεν έχουν υπόψη τους τέτοια τεκμήρια. Κάποια άλλα παιδιά μπορεί να αναφερθούν στους επιστήμονες (αρχαιολόγους, παλαιοντολόγους), ανακαλώντας διάφορες πληροφορίες από την ενότητα των Επισκοπήσεων ή από τη σχετική παρουσίαση «Από πού μαθαίνουμε για τους παλαιολιθικούς ανθρώπους;». Μέσα από τη συζήτηση θα προκύψει ότι, από τα μαθήματα που κάναμε μέχρι στιγμής, δεν έχουμε μάθει πάνω σε ποια τεκμήρια βασίζονται οι παλαιοντολόγοι και οι αρχαιολόγοι για να καταλήξουν σε υποθέσεις σχετικά με το μέγεθος των ομάδων.

Τέλος, τα παιδιά αναφέρουν πιθανές *πηγές* από τις οποίες μπορούμε να αντλήσουμε τεκμήρια για το μέγεθος των ομάδων στην Παλαιολιθική εποχή. Τα παιδιά εξηγούν πώς οι πηγές που προτείνουν μπορούν να μας δώσουν τεκμήρια. Με αυτό τον τρόπο βλέπουν ότι από τις διαθέσιμες υλικές πηγές, δεν προκύπτουν οποιαδήποτε ισχυρά τεκμήρια.

Δραστηριότητα 1: Παλαιολιθικοί άνθρωποι στις μέρες μας;

Σχολιάζουμε με τα παιδιά ότι εκτός από τις υλικές πηγές (πράγματα όπως εργαλεία, απολιθώματα, βραχογραφίες κτλ.) που μελετήσαμε στα προηγούμενα μαθήματα, οι παλαιοντολόγοι και οι αρχαιολόγοι αντλούν πληροφορίες για τον τρόπο ζωής των ανθρώπων στα πολύ παλιά χρόνια, μελετώντας τον τρόπο ζωής κάποιων φυλών ανθρώπων σήμερα. Οι συγκεκριμένες φυλές πιστεύεται ότι εξακολουθούν να ζουν με τρόπο παρόμοιο με αυτό των ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής.

Στη συνέχεια, τα παιδιά εντοπίζουν πληροφορίες για μια τέτοια φυλή που ζει στην Αφρική από το Φύλλο Εργασίας «Οι Χάτζα» (σ. 56). Τα παιδιά εργάζονται ατομικά και, αφού διαβάσουν τις πρώτες τέσσερις παραγράφους του κειμένου, εντοπίζουν διάφορα τεκμήρια που δείχνουν ότι οι άνθρωποι αυτής της φυλής ΕΙΝΑΙ ΠΙΘΑΝΟΝ να ζουν όπως ζούσαν οι παλαιολιθικοί άνθρωποι και τα υπογραμμίζουν. Στη συνέχεια, τα παιδιά συγκρίνουν τις πληροφορίες που εντόπισαν με το παιδί που κάθεται δίπλα τους και ανακοινώνουν τα τεκμήριά τους στην τάξη.

Scale Societies, Oxford: Oxford University Press, σ. 168-193. Σε περίπτωση που θεωρούμε ότι στην παρουσία του μορφή το κείμενο θα είναι πολύ δύσκολο για τους μαθητές και τις μαθήτριες μας, μπορούμε να το προσαρμόσουμε ανάλογα με το επίπεδο κατανόησης των παιδιών.

Δραστηριότητα 2:

Πόσο μεγάλες ήταν οι ομάδες των παλαιολιθικών ανθρώπων;

Στη συνέχεια, τα παιδιά δουλεύουν με τον ίδιο τρόπο και για την πέμπτη παράγραφο του Φύλλου Εργασίας «Οι Χάτζα» (σ. 56) και εντοπίζουν τεκμήρια σχετικά με το μέγεθος των ομάδων των ανθρώπων στις φυλές αυτές.

Δραστηριότητα 3: Ποιοι ήταν οι αρχηγοί στις ομάδες των παλαιολιθικών ανθρώπων;

Στην έκτη παράγραφο του ίδιου Φύλλου Εργασίας, τα παιδιά εντοπίζουν τεκμήρια σχετικά με τον τρόπο που οι φυλές αυτές λαμβάνουν αποφάσεις, ακολουθώντας την ίδια διαδικασία με τις δύο προηγούμενες δραστηριότητες.

Ανακεφαλαίωση – Επαναφορά κύριων σημείων

(α) Μέγεθος ομάδων

Γράφουμε στον πίνακα (ή προβάλλουμε μέσω Η.Υ.) τις πιο κάτω προτάσεις μια-μια:

- Στην Παλαιολιθική Εποχή μια ομάδα ανθρώπων αποτελούνταν από 2-3 άτομα.
- Στην Παλαιολιθική Εποχή μια ομάδα ανθρώπων αποτελούνταν από 20- 30 άτομα.
- Στην Παλαιολιθική Εποχή μια ομάδα ανθρώπων αποτελούνταν από περισσότερα από 100 άτομα.
- Στην Παλαιολιθική Εποχή μια ομάδα ανθρώπων αποτελούνταν από περισσότερα από χίλια (1000) άτομα.
- Στην Παλαιολιθική Εποχή μια ομάδα ανθρώπων αποτελούνταν από περισσότερα από ένα εκατομμύριο (1000000) άτομα.

Για κάθε πρόταση, τα παιδιά γράφουν (πολύ σύντομα) στην ατομική τους καρτέλα τη λέξη που ταιριάζει περισσότερο: *αποκλείεται, δεν υπάρχουν ενδείξεις, ίσως, πιθανό, πολύ πιθανόν, πιθανότατα, όλες οι ενδείξεις δείχνουν..., σίγουρα*. Σε κάθε περίπτωση-πρόταση τα παιδιά παρουσιάζουν επιχειρήματα για την επιλογή τους.

(β) Λήψη αποφάσεων

Γράφουμε στον πίνακα (ή προβάλλουμε μέσω Η.Υ.) τις πιο κάτω προτάσεις μια-μια:

- Στην Παλαιολιθική Εποχή τις αποφάσεις τις έπαιρνε ο/η αρχηγός της ομάδας που ήταν ο πιο δυνατός/η.
- Στην Παλαιολιθική Εποχή τις αποφάσεις τις έπαιρνε ο/η αρχηγός της ομάδας που τον/την ψήφισαν τα υπόλοιπα μέρη της ομάδας.
- Στην Παλαιολιθική Εποχή τις αποφάσεις τις έπαιρναν οι πιο γέροι.
- Στην Παλαιολιθική Εποχή τις αποφάσεις τις έπαιρναν οι πιο καλοί κυνηγοί.

Για κάθε πρόταση, τα παιδιά γράφουν (τηλεγραφικά) στην ατομική τους καρτέλα τη λέξη που ταιριάζει πιο πολύ: *αποκλείεται, δεν υπάρχουν ενδείξεις, ίσως, πιθανό, πολύ πιθανόν, πιθανότατα, όλες οι ενδείξεις δείχνουν..., σίγουρα*. Σε κάθε περίπτωση-πρόταση τα παιδιά παρουσιάζουν επιχειρήματα για την επιλογή τους.

Εάν δεν το αναφέρουν τα ίδια τα παιδιά, θα ήταν καλό να θέσουμε προς συζήτηση το ερώτημα κατά πόσον είναι δυνατό για κάποια περίπτωση να χρησιμοποιήσουμε τη λέξη «σίγουρα».

(γ) Συμπλήρωση πληροφοριών στις Κάρτες Εργασίας *Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο από την Παλαιολιθική Εποχή μέχρι σήμερα;*

Τα παιδιά εργάζονται στις Κάρτες Εργασίας *Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο από την Παλαιολιθική Εποχή μέχρι σήμερα;* (σ. 20-25) και προσθέτουν όσες πληροφορίες θεωρούν σημαντικές ή ενδιαφέρουσες και δεν αναφέρονται ήδη σ' αυτές. Αν δεν υπάρχει χρόνος, η δραστηριότητα αυτή μπορεί να ολοκληρωθεί και στο σπίτι, αφού πρώτα βεβαιωθούμε ότι όλα τα παιδιά έχουν κατανοήσει τι πρέπει να κάνουν και έχουν ξεκινήσει να προσθέτουν στις κάρτες τους τις πληροφορίες που θεωρούν σημαντικές.

Αναστοχασμός παιδιού

Το κάθε παιδί επιλέγει να απαντήσει σε μια ή περισσότερες ερωτήσεις:

- Τι μου άρεσε πιο πολύ ή μου έκανε εντύπωση από αυτά που κάναμε σήμερα;
- Άλλαξαν οι ιδέες/γνώσεις μου με το σημερινό μάθημα; Γιατί;
- Συνεργάστηκα/συζήτησα αποτελεσματικά με άλλα παιδιά;
- Τηρήθηκαν οι αρχές του αμοιβαίου σεβασμού στον διάλογο;
- Πώς θα με βοηθήσουν αυτά που έμαθα σήμερα στην καθημερινή μου ζωή;
- Τι άλλο θέλω να μάθω;⁶⁰ Τι θα ήθελα να εισηγηθώ στη/στον δασκάλα/ό μου;

Αναστοχασμός εκπαιδευτικού

- Πότε συμμετείχαν πιο ενεργά τα παιδιά;
- Τι πέτυχε κατά την άποψή μου; Τι δεν «δούλεψε» και γιατί;
- Ποιες περιοχές χρειάζονται βελτίωση; Πώς θα μπορούσαν να γίνουν;

Αξιολόγηση

Συντρέχουσα αξιολόγηση γίνεται κατά τη διάρκεια του μαθήματος μέσα από τις δραστηριότητες που εκτελούν τα παιδιά στις ομάδες τους και στην ολομέλεια της τάξης· και τελική αξιολόγηση γίνεται με τη δραστηριότητα ανακεφαλαίωσης και επαναφοράς των κύριων σημείων.

⁶⁰ Όπως και στις προηγούμενες ενότητες, τα παιδιά που το επιθυμούν μπορούν να μελετήσουν επιπλέον πηγές (έντυπες ή ηλεκτρονικές) ώστε να μάθουν περισσότερα για τη συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων ή/και να εντοπίσουν και άλλες ομάδες οι οποίες ζουν σήμερα με τρόπο παρόμοιο με αυτό των ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής. Τονίζεται ότι στην περίπτωση της αναζήτησης στο διαδίκτυο θα πρέπει να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των παιδιών (επίβλεψη από εκπαιδευτικούς ή κηδεμόνες, εγκατάσταση λογισμικών γονικού ελέγχου κ.λπ.).

Διδακτική πρόταση 8: Οι σχέσεις μεταξύ των ομάδων της Παλαιολιθικής Εποχής

Ερώτημα-κλειδί

- Ποιες ήταν οι σχέσεις μιας ομάδας στην Παλαιολιθική Εποχή με άλλες ομάδες ανθρώπων;

Σύνδεση με το προηγούμενο μάθημα

Στο προηγούμενο μάθημα τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να εξερευνήσουν πτυχές της οργάνωσης των παλαιολιθικών ομάδων μελετώντας μια σημερινή φυλή ανθρώπων που ζει με παρόμοιο τρόπο. Στο σημερινό μάθημα τα παιδιά θα εξερευνήσουν τη σχέση ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες ανθρώπων που ζούσαν στην Παλαιολιθική Εποχή.

Μαθησιακοί στόχοι

Οι μαθητές και μαθήτριες να:

- διατυπώνουν υποθέσεις για τις σχέσεις ανάμεσα σε ομάδες ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής (γνώση περιεχομένου).
- επιχειρηματολογούν για να υποστηρίξουν τις υποθέσεις τους (δεξιότητες).
- καταλήγουν σε αυτές τις υποθέσεις, εντοπίζοντας τεκμήρια που προκύπτουν από τη μελέτη πολιτισμών της σημερινής εποχής που ζουν όπως οι άνθρωποι της Παλαιολιθικής Εποχής (δεξιότητες).
- αναστοχάζονται για τη δυνατότητα διατύπωσης υποθέσεων για το παρελθόν σε περιπτώσεις που υπάρχει έλλειψη υλικών τεκμηρίων (επιστημολογικές έννοιες).

Διδακτικό και μαθησιακό υλικό

- Ατομική πλαστικοποιημένη καρτέλα (μικρός πίνακας), μαρκαδόροι νερού και σφουγγαράκι.
- Διαδραστικός πίνακας· ή Η.Υ. και προβολέας για την παρουσίαση σε PowerPoint.
- Χρωματιστό μολύβι (ή highlighter) για κάθε παιδί.
- Φύλλο Εργασίας «Οι Χάτζα» (από το προηγούμενο μάθημα)⁶¹ (σ. 56).
- Φύλλο Εργασίας «Σύγκριση Παλαιολιθικής εποχής με το Σήμερα» (σ. 57-58).
- Κάρτες Εργασίας Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο από την Παλαιολιθική Εποχή μέχρι σήμερα; (σ. 20-25).
- Φάκελος Επιτευγμάτων.

Δραστηριότητα προσανατολισμού

Τα παιδιά παρουσιάζουν και συζητούν με το παιδί που κάθεται κοντά τους αυτά που σημείωσαν στις Κάρτες Εργασίας τους στο προηγούμενο μάθημα. Στη συνέχεια, ζητούμε από μερικά παιδιά να ανακοινώσουν τα στοιχεία που πρόσθεσαν και ενθαρρύνουμε τη

⁶¹ Το κείμενο βασίζεται στο Marlowe, F. (2002). Why the Hadza are Still Hunter-Gatherers. Στο Kent S. (επιμ.). *In Ethnicity, Hunter-Gatherers, and the "Other": Association or Assimilation in Africa*, Washington D.C.: Smithsonian Institution Press, σ. 247- 275· και στο Marlowe, F. (2004). Dictators and Ultimatums in an Egalitarian Society of Hunter-Gatherers: The Hadza of Tanzania. Στο J. Henrich, R. Boyd, S. Bowles, C. Camerer, E. Fehr και H. Gintis (επιμ.). *Foundations of Human Sociality Economic Experiments and Ethnographic Evidence from Fifteen Small-Scale Societies*, Oxford: Oxford University Press, σ. 168-193. Σε περίπτωση που θεωρούμε ότι στην παρούσα του μορφή το κείμενο θα είναι πολύ δύσκολο για τους μαθητές και τις μαθήτριές μας, μπορούμε να το προσαρμόσουμε ανάλογα με το επίπεδο κατανόησης των παιδιών μας.

συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης, επαναφέροντας ταυτόχρονα τα βασικά στοιχεία του προηγούμενου μαθήματος.

Έπειτα, θέτουμε το ερώτημα: «Τι νομίζετε ότι συνέβαινε όταν οι διαφορετικές ομάδες ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής συναντιούνταν μεταξύ τους;». Πρώτα τα παιδιά εκφράζουν τις απόψεις τους και στη συνέχεια τους ζητούμε να τις τεκμηριώσουν. Είναι πιθανό κάποια παιδιά να αναφερθούν στη μελέτη φυλών που ζουν σήμερα με παρόμοιο τρόπο, όπως κάναμε και στο προηγούμενο μάθημα.

Δραστηριότητα 1: Οι σχέσεις μεταξύ των ομάδων της Παλαιολιθικής Εποχής

Ζητούμε από τα παιδιά να εντοπίσουν και να υπογραμμίσουν τεκμήρια για τις σχέσεις των ομάδων της Παλαιολιθικής Εποχής διαβάζοντας την έβδομη παράγραφο από το Φύλλο Εργασίας «Οι Χάτζα» (σ. 56). Τα παιδιά εντοπίζουν πρώτα ατομικά τις πληροφορίες αυτές και στη συνέχεια τις συγκρίνουν με το παιδί που κάθεται δίπλα τους και τις ανακοινώνουν στην τάξη.

Δραστηριότητα 2: Συγκρίνοντας την Παλαιολιθική Εποχή με το σήμερα

Η δραστηριότητα αυτή αφορά τόσο το θέμα των σχέσεων μεταξύ των ομάδων, όσο και το θέμα τους μεγέθους των ομάδων και της λήψης αποφάσεων στην Παλαιολιθική Εποχή.

Τα παιδιά συμπληρώνουν το Φύλλο Εργασίας «Σύγκριση Παλαιολιθικής Εποχής με το Σήμερα» (Εργασία 1, σ. 57). Στόχος είναι τα παιδιά να κάνουν συγκρίσεις ανάμεσα στην Παλαιολιθική Εποχή και τη σύγχρονη εποχή. Εργάζονται πρώτα ατομικά και ακολούθως συγκρίνουν τις απαντήσεις τους με τα παιδιά που κάθονται δίπλα τους.

Ανακεφαλαίωση – Επαναφορά κύριων σημείων

Όπως και στην προηγούμενη δραστηριότητα, η ανακεφαλαίωση αφορά όλα τα θέματα που μελέτησαν τα παιδιά στο σημερινό και το προηγούμενο μάθημα.

Μέσα από το Φύλλο Εργασίας «Σύγκριση Παλαιολιθικής Εποχής με το Σήμερα» (Εργασία 2, σ.58), το κάθε παιδί καλείται να διαβάσει τέσσερα διαφορετικά σενάρια και να επιλέξει ποιο από αυτά είναι πιθανότερο να αναφέρεται σε ένα παιδί που ζούσε στην Παλαιολιθική Εποχή. Το κάθε παιδί αποφασίζει πρώτα ατομικά και μετά συζητά την απόφασή του με το παιδί που κάθεται δίπλα τους. Στη συνέχεια, όλα τα παιδιά γράφουν στην ατομική τους καρτέλα τον αριθμό που σεναρίου που επέλεξαν και το παρουσιάζουν ταυτόχρονα στην ολομέλεια. Κατόπιν, συζητούμε τις επιλογές των παιδιών στην ολομέλεια, δίνοντας έμφαση στα στοιχεία των σεναρίων που αποδεικνύουν ότι τα παιδιά ζουν στην Παλαιολιθική Εποχή ή όχι.

Τέλος, το κάθε παιδί προσθέτει στις Κάρτες Εργασίας *Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο από την Παλαιολιθική Εποχή μέχρι σήμερα;* (σ. 20-25) όσες πληροφορίες θεωρεί σημαντικές ή ενδιαφέρουσες και δεν αναφέρονται ήδη στο σχετικό ερώτημα. Αν δεν υπάρχει χρόνος, η δραστηριότητα αυτή μπορεί να ολοκληρωθεί στο σπίτι, αφού πρώτα βεβαιωθούμε ότι όλα τα παιδιά έχουν κατανοήσει τι πρέπει να κάνουν και έχουν ξεκινήσει να προσθέτουν τις πληροφορίες που θεωρούν σημαντικές στις κάρτες τους.

Εάν βεβαιωθούμε ότι όλα τα παιδιά έχουν κατανοήσει τι πρέπει να γίνει, τότε μπορούμε, αν δεν υπάρχει χρόνος, αυτή η δραστηριότητα να ολοκληρωθεί στο σπίτι.

Αναστοχασμός παιδιού

Το κάθε παιδί επιλέγει να απαντήσει σε μια ή περισσότερες ερωτήσεις:

- Τι μου άρεσε πιο πολύ ή μου έκανε εντύπωση από αυτά που κάναμε σήμερα;
- Άλλαξαν οι ιδέες/γνώσεις μου με το σημερινό μάθημα; Γιατί;

- Συνεργάστηκα/συζήτησα αποτελεσματικά με άλλα παιδιά;
- Τηρήθηκαν οι αρχές του αμοιβαίου σεβασμού στον διάλογο;
- Πώς θα με βοηθήσουν αυτά που έμαθα σήμερα στην καθημερινή μου ζωή;
- Τι άλλο θέλω να μάθω; Τι θα ήθελα να εισηγηθώ στη/στον δασκάλα/ό μου;

Αναστοχασμός εκπαιδευτικού

- Πότε συμμετείχαν πιο ενεργά τα παιδιά;
- Τι πέτυχε κατά την άποψή μου; Τι δεν «δούλεψε» και γιατί;
- Ποιες περιοχές χρειάζονται βελτίωση; Πώς θα μπορούσαν να γίνουν;

Αξιολόγηση

Συντρέχουσα αξιολόγηση γίνεται κατά τη διάρκεια του μαθήματος μέσα από τις δραστηριότητες που εκτελούν τα παιδιά στις ομάδες τους και στην ολομέλεια της τάξης· και τελική αξιολόγηση γίνεται με τη δραστηριότητα ανακεφαλαίωσης και επαναφοράς των κύριων σημείων.